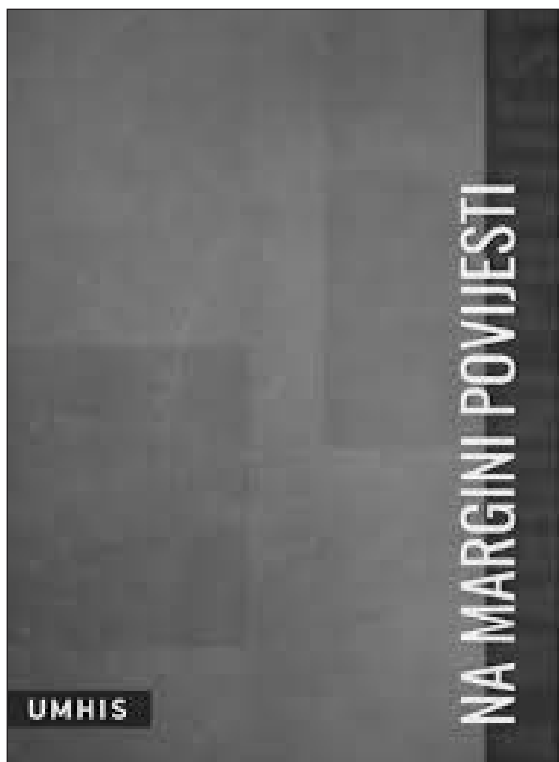

Mr. Jasmin JAJČEVIĆ

Centar za istraživanje moderne i savremene historije Tuzla

**NA MARGINI POVIJESTI, Edicija Zbornici, knjiga 5,
Udruženje za modernu historiju Sarajevo, Sarajevo 2018, 181 str.**

Zbornik radova *Na margini povijesti*, rezultat je rada na projektu pod nazivom „Historiografija i nacionalizam: na margini povijesti“, realiziranom u programskim sadržajima Udruženja za modernu historiju (UMHIS) tokom 2018. godine, a koji je podržan od Fondacije Heinrich Böll, Bosna i Hercegovina, Makedonija i Albanija, Ured u Sarajevu. Kao ideja nastao je u intenzivnim razgovorima kolegica i kolega historičara mlađe generacije, međusobno povezanih kolegijalnom saradnjom, susretljivošću i željom da postojeći program saradnje i kontakti budu međusobno povezani novom projektnom linijom čiji je osnovni

cilj bilo regionalno umrežavanje historičara i rad na istim i/ili srodnim temama. Krećući se u historiografskim krugovima unutar Bosne i Hercegovine, ali i u inostranstvu, zaključeno je da otvaranje novih i drugačijih perspektiva u pogledu na savremenu bosanskohercegovačku historiju zahtijeva, prije svega, širenje spektra istraživačkih mogućnosti kroz sistematsko istraživanje velikih, a do sada neistraženih tema, ili ukazivanjem na mnoštvo istraživačkih mogućnosti u odnosu na historijske izvore, bilo da ih razumijevamo u tradicionalnom smislu riječi, ili u nešto modernijem, savremenijem.

U ranijem periodu u historiografskoj literaturi mnogo je pažnje posvećeno “velikim temama” kao što je vojno-politička

historija. Međutim, da bi se na adekvatan način prikazalo naličje sistema moći, potrebno je istraživati historiju marginalnih, to jeste “malih”, naizgled nevažnih

ljudi poput vanbračne djece, rasipnika, nacionalnih manjina, odnosno onih koji se nalaze na marginama društva. Istraživanjem ovog problema dobija se jasna slika o karakteru određene društvene zajednice. Osnovni cilj projekta bio je regionalno umrežavanje historičara i rad na istim i/ili srodnim temama, a zbornik je jedan od rezultata rada na tom projektu.¹

Pored predgovora (7-9) u zborniku je objavljeno pet radova. Prvi rad je doc. dr. Amira Duranovića, *Savremena bosanskohercegovačka historiografija: Na margini povijesti* (11-29). Autor smatra da je za razumijevanje sadašnjeg trenutka, evidentiranje aktuelnih trendova i potencijalno ukazivanje na širi spektar istraživačkih mogućnosti i otvaranje drugačijih perspektiva, potreban pogled unazad i osvrt na dosadašnja sagledavanja bosanskohercegovačke historiografije, kao i historiografije o Bosni i Hercegovini. S tim u vezi, autor međusobno uspoređuje dvije konferencije koje su se bavile bosanskohercegovačkom historiografijom. Sa obje konferencije (1982. i 1999) su objavljeni zbornici radova. Sličnost je da u zbornicima nema najjasnije ocjene historiografije, a razlika je što su pojedine diskusije i referati iz 1999. godine mnogo oštrije i polemički intonirane. Autor ukazuje i na činjenicu da su se u relativno kratkom periodu održala dva naučna skupa, na kojima se govorilo o historiografiji, što je pokazatelj velike društveno-političke promjene nastale tokom 1990-tih godina. Danas vreba opasnost da se u novim društvenim prilikama čitava povijest svede na povijest nacionalnih odnosa. Može se reći da se bosanskohercegovačka historiografija, jednim svojim dijelom, nalazi na margini povijesti, jer ono što se dešava u centru javnih diskusija o historiji veoma često dolazi iz javnih periferija. Autor ističe i nove trendove u bosanskohercegovačkoj historiografiji, a to je otvaranje novih tematskih okvira na sistematičniji način.

Rad prof. dr. Amile Kasumović pod naslovom *Povijest marginalnih i "neuspješnih": zašto nam je potrebna?* (31–64), daje osvrt na razvoj historiografije koji je iznjedrio i različite vrste historija: historija marginalaca, historija svakodnevnice, historija "odozdo", mikrohistorija. Autorica objašnjava značaj i doprinose razvoju izučavanja različitih tema Francuske škole historiografije, marksističkih istraživača i Čikaške sociološke škole, koja je uvela koncept marginalnosti u naučna istraživanja u prvoj polovini 20. stoljeća. U drugom dijelu rada autorica se osvrnula na dvije marginalizirane grupe u bosanskohercegovačkom društvu s kraja 19. i početka 20. stoljeća, a to su bludnice i Romi. Dolaskom austrougarskih trupa povećao se broj prostitutki u većim gradovima Bosne i Hercegovine. Prostitucija je bila pod strogim nadzorom s ciljem da se suzbiju dvije vrlo nepoželjne pojave: tajna prostitucija i trgovina bijelim robljem. Položaj i status Roma, za razliku od prostitutki, nije bio definiran zakonskim aktima. Jedina instrukcija koja se odnosi na Rome donesena je 1879. godine, kojom se nastojalo ograničiti kretanje Roma.

¹ Glavni i odgovorni urednik je doc. dr. Amir Duranović, a recenzenti: prof. dr. Branimir Janković, Filozofski fakultet u Zagrebu i prof. dr. Edin Radušić, Filozofski fakultet u Sarajevu.

Sa margina bosanskohercegovačke historiografije: Nacionalne manjine u Bosni i Hercegovini (1918 -1941) rad je autora dr. Enesa S. Omerovića (65-119). Autor ukazuje da je rad trebao biti pregled trenutnog stanja o predmetu istraživanja i perspektivama, te provjeriti tezu da manjinske teme u bosanskohercegovačkoj historiografiji, koje se odnose na period između dva svjetska rata, imaju isti tretman kao i manjine u međuratnom bosanskohercegovačkom društvu – stavljanje na marginu. Postojeća literature o nacionalnim manjinama na prostoru Kraljevine SHS/Jugoslavije i teritorije Bosne i Hercegovine u njenom sastavu nudi različite metodološke pristupe u istraživanju ovog pitanja, a kroz literature se može pratiti i odnos istraživača prema značaju pitanja manjina u Bosni i Hercegovini u periodu od 1918. do 1941. godine. Autor je, analizirajući radove o nacionalnim manjima, zaključio da u dosadašnjoj bosanskohercegovačkoj historiografiji nije bilo tzv. “frontalnog” pristupa pitanju nacionalnih manjina u Bosni i Hercegovini, te da ne postoje radovi u kojima je na sveobuhvatan način obrađeno pitanje bar jedne nacionalne manjine na prostoru Bosne i Hercegovine između dva svjetska rata. Najbliži “frontalnom” pristupu su radovi o nacionalnim manjinama u svega nekoliko zbornika. U tom smislu autor u radu raspravlja o literaturi koja govori o nacionalnim manjinama u Bosni i Hercegovini Jevrejima, Romima, Nijemcima, Česima, Poljacima, Rusinima/Ukrajincima, te napominje da o nekim nacionalnim manjinama nema spomena u bosanskohercegovačkoj historiografiji, a to su Mađari, Rumuni, Rusi, Slovaci, Albanci i Turci. S tim u vezi autor i naglašava da je potrebno popuniti brojne praznine u poznavanju navedene teme.

Rad *Slučaj Mustafe Busuladžića – Sa povijesne margine ka politikantskom centru* (121–134), čiji je autor prof. dr. Husnija Kamberović, raspravlja o Mustafi Busuladžiću, ali iz percepcije ličnosti koja se nalazila na političkoj margini u periodu od 1945. do 2016. godine, a koja se potom našla u središtu političkog obračuna. Autor navodi kako je sve krenulo od ideje stanovnika sarajevske Mjesne zajednice Dobrošević da se tamošnja osnovna škola nazove imenom Mustafe Busuladžića. Dalje, autor govori o proceduri kroz koju je taj prijedlog prolazio. U oktobru 2016. godine prijedlog je usvojen. Nakon nekog vremena, stranka Savez za bolju budućnost je ponovo pokrenula priču o povlačenju saglasnosti i preimenovanju škole u OŠ “Mustafa Busuladžić” u čemu su i uspjeli. Autor je procijenio da je ovaj potez bio u okviru priprema za nove izbore. Autor ističe kako su historiografija i Institut za historiju zloupotrijebljeni u političke svrhe, te smatra da je bilo dovoljno samo prezentirati činjenice o Mustafi Busuladžiću i smjestiti njegovo djelovanje u kontekst vremena. Autor govori i o predstavama lika i djela Mustafe Busuladžića u literaturi. Na kraju daje osvrt i na sudski proces, koji je presudio Mustafi Busuladžiću.

Peti i ujedno posljedni rad pod nazivom *Marginalne grupe na stranicama savremenih bosanskohercegovačkih udžbenika historije* (135-175), djelo je mr. Melise Forić Plasto. Autorica raspravlja o svemu onome što utiče na kvalitet udžbenika i nastavnog procesa na predmetu historija u osnovnim i srednjim

školama, a to su zakonske regulative, nastavni programi, udžbenici, te govori o pojedinim marginaliziranim grupama koje se (ne)nalaze u školskim udžbenicima. Analizom udžbenika, autorica zaključuje da je zajednička karakteristika analiziranih udžbenika naglašena monoperspektivnost u pristupu temama iz nacionalne historije i da se dvije kategorije mogu povezati s marginalnim grupama, a to su žene i nacionalne manjine. Autorica daje zaključak da bi uvrštavanje tema o svakodnevnom životu otvorilo prostor da se prikažu obični ljudi i neke od marginaliziranih grupa i da se na takav način ukaže na njihov značaj kroz historiju.

U konačnici ovim zbornikom radova *Na margini povijesti* nastojalo se ukazati na nekoliko problema, kao što je odnos bosanskohercegovačke historiografije prema marginalnim skupinama. Historiografija, svojim ne pisanjem o ovoj problematici, doprinijela je da su “obični ljudi”, dakle oni koji nisu mnogo uticali na politička dešavanja u svom vremenu, oni koji nisu “popularni” i “interesantni”, da zapravo ostanu na marginama i neprimjećeni. Veći dio zbornika radova čine naučni radovi što isti čini još reprezentativnijim u naučnim i stručnim krugovima domaće, pa i šire javnosti. Zbog svega navedenog postoji potpuna opravdanost i svrsishodnost izlaženja ovog zbornika radova. Radovi, koji su prikazani u ovom zborniku, predstavljaju doprinos i unapređenje bosanskohercegovačke historiografije u izučavanju ovih i srodnih tema. Također, ukazuje se i na probleme istraživanja nacionalnih manjina u Bosni i Hercegovini, te se nadamo da će zbornik *Na margini povijesti* potaknuti istraživanje i ovih tema, jer sve suprotno bi značilo njihovo ostavljanje na marginama. Autorima i uredništvu čestitam na ovom zborniku radova, te ga toplo preporučujem naučnoj, stručnoj i široj čitalačkoj javnosti.